

навичок, оволодіння мовою рухів, їх виразним виконанням, образним перевтіленням, ознайомлення з деякими прийомами композиції танцю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айседора Дункан : [сборник / сост. и ред. С.П. Снежко ; вступ. ст. и коммент. Н. К. Ончуровой]. – К. : Мистецтво, 1989. – 347, [3] с. : ил. – Библиогр.: с. 344–348. – Содерж.: Танец будущего; Моя жизнь / А. Дункан. Встречи с Есениным: Воспоминания / И. Шнейдер. Впечатления, отзывы.
2. Гренлюнд Э. Танцевальная терапия : Теория, методика, практика / Э. Гренлюнд, Н. Ю. Оганесян. – СПб. : Речь, 2004. – 284, [1] с. : ил.
3. Клименко В. В. Психология творчества : навчальний посібник / В. В. Клименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посібник для студ. вузів / Сергій Дмитрович Максименко. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : ЦНЛ, 2004. – 272 с.
5. Малхазов О. Р. Психологічні механізми управління руховою діяльністю : автореф. дис. ... док. психол. наук : спец. 19.00.02 : 27.02.04 / О. Р. Малхазов. – К., 2003. – 31 с.
6. Никитин В. Н. Пластикодрамма : Новые направления в арт-терапии / Никитин Владимир Николаевич. – М. : Когито-Центр, 2003. – 180, [2] с. : ил., табл.
7. Роговик Л. С. Психомоторика : практикум : навчальний посібник / Роговик Людмила Степанівна. – К. : Главник, 2006. – 144 с. – (Серія „Психологічний інструментарій”).
8. Шкурко Т. А. Танцевально – экспрессивный тренинг / Татьяна Алексеевна Шкурко. – СПб. : Речь, 2005. – 187 с.: ил., табл. – (Психологический тренинг).

УДК 37.091.12:004

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

Кравченя А.О., студентка ; Харківська А.А, проректор, д. пед. н., доцент

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

У статті розглянуто особливості індивідуального стилю діяльності вчителя інформатики. Виділено три етапи діяльності вчителя інформатики Розглянуто основні функції діяльності вчителя. Визначено основні різновиди індивідуальних стилів, охарактеризовано їхні особливості. Розглянуто складові поняття «інформаційний компонент». Визначено основні вимоги до діяльності вчителя інформатики.

Ключові слова: інформатика, індивідуальний стиль, вчитель, викладання, компетенція, інформаційний підхід.

Кравченя А.О. ОСОБЕННОСТИ ИНДИВИДУАЛЬНОГО СТИЛЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ ИНФОРМАТИКИ / Комунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета, Украина.

В статье рассмотрены особенности индивидуального стиля деятельности учителя информатики. Выделены три этапа деятельности учителя информатики. Рассмотрены основные функции деятельности учителя. Определены основные разновидности индивидуальных стилей, охарактеризованы их особенности. Рассмотрены составляющие понятия «информационный компонент». Определены основные требования к деятельности учителя информатики.

Ключевые слова: информатика, индивидуальный стиль, учитель, преподавание, компетенция, информационный подход.

Kravchenya A.O. FEATURES INDIVIDUAL STYLE SCIENCE TEACHER / Municipal institution "Kharkiv humanitarian pedagogical academy" Kharkiv regional council, Ukraine.

The article deals with the peculiarities of the individual style of the teacher of computer science. Three stages of teachers of Informatics The main function of the teacher . The main types of individual styles, described their characteristics. The components of the concept of "information components". The basic requirements of teachers of computer science. The components of individual style science teacher. The main directions of teachers of computer science. Proved that as a result of self-diagnosis and based on the experience of teaching activities function of the teacher of Informatics occur in conjunction with each other. It is noted that some of the features appear more frequently than others. Determined, thus forming individual style, personal style of communication that is the favorite system of developed methods and techniques that characterize features of educational activities. It is proved that the interaction style of the teacher with the students formed during learning in vocational education and pedagogical practices based on a deep understanding of the fundamental laws and the formation of human relationships. Determined that the knowledge, skills, commitment, endurance, peace , confidence , tact help to successfully solve the problem. Determined that the effectiveness of the teacher is determined by the level of student achievement under the program, student interest in the subject, education humanistic value orientations of students. It is noted that any teacher has a teaching career through some effective techniques and methods that together define the different styles of its individual activities. It is proved that the characteristics of individual style science teacher to help him cultivate and better teach their subject.

Key words: computer, personal style, teacher, teaching, competence, informational approach.

Постановка проблеми. Модернізація системи української освіти потребує докорінної перебудови процесу навчання та виховання. На сьогодні діяльність учителів спрямована на вирішення таких завдань, як виховання ціннісних орієнтацій на фізичне та духовне вдосконалення особистості школяра, формування гуманістичних відносин і набуття досвіду спілкування між учнями та педагогами. Особливу роль у цьому процесі відіграє особистість викладача, його прагнення до розвиваючого ефекту навчання та виховання в школі.

Проблема індивідуального стилю діяльності вчителя – одна з актуальних проблем педагогіки та педагогічної психології на сучасному етапі розвитку. Вирішення цієї проблеми диктується не тільки завданнями сучасної школи, а й потребами навчання та виховання.

Розробка проблеми індивідуального стилю діяльності вчителя містить у собі потужний резерв підвищення професійної майстерності педагога, удосконалення педагогічної діяльності та всього педагогічного процесу. Проте далеко не всі аспекти індивідуального стилю діяльності вчителя вивчені ґрунтовно. Отже, проблема особливостей індивідуального стилю діяльності вчителя інформатики є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема індивідуального стилю діяльності вчителя розглядалася в педагогічних і психологічних дослідженнях у різні часи. Дослідниками накопичено чималий емпіричний матеріал з цієї проблеми.

Теоретичні та методологічні питання стилів діяльності вчителя знайшли відображення в роботах Е. Ільїна, Я. Коломинського, В. Кутьєва, Н. Левандовського, Л. Митіної, О. Петуніна, Є. Рогова, І. Риданова, М. Шульца та ін.

Функціонування педагогічної системи відображено в психологічній структурі педагогічної діяльності, аналіз якої представлений у роботах Н. Кузьміної, А. Шадрикова, В. Слестенина, Т. Полякової, Н. Таланчук, Л. Захарової, Л. Митіної.

У вітчизняній психологічній науці діяльність традиційно вивчається в єдності та взаємозв'язку зі спілкуванням (Б. Ананьєв, А. Леонтьєв, С. Рубінштейн). Розгляд педагогічної праці як системи взаємодії вчителя та учнів на основі спілкування присвячені роботи А. Бодалева, В. Кан-Каліка, Г. Ковальова, С. Кондратьєва, А. Леонтьєва, Л. Петровської та ін.

Психологічна структура педагогічної діяльності Н. Кузьміної була доповнена та розвинута А. Щербаким, який виділив інформаційну функцію (обмін інформацією

між учителем і учнями шляхом прямого та зворотного зв'язку); виховно-розвиваючу функцію, яка є передумовою єдності виховання, навчання та розвитку (управління перцептивними, розумовими, емоційно-вольовими та іншими процесами в навчальній діяльності); орієнтаційну функцію (розвиток ціннісних орієнтацій); мобілізаційну функцію (актуалізація знань і життєвого досвіду учнів); дослідницьку функцію (науковий підхід до вивчення педагогічних явищ) [11]. А. Крупнов, описуючи психологічну структуру дій, виділив мотиваційно-смісловий, емоційно-афективний, операціонально-динамічний, орієнтовно-пізнавальний, регуляторно-вольовий та продуктивно-результативний компоненти.

Компетентнісний підхід в освіті, зокрема його теоретико-методологічні основи розглядали у своїх працях В. Байденко, В. Болотов, Н. Гришанов, В. Іщенко, Б. Коломієць, Д. Махотін, Г. Селевко, В. Серіков, Ю. Татур.

Слід зазначити, що існує необхідність більш докладного розгляду особливостей індивідуального стилю вчителя інформатики. Необхідно охарактеризувати основні типи індивідуальних стилів діяльності вчителя.

Формулювання цілей статті. Розглянути особливості індивідуального стилю діяльності вчителя інформатики. Виділити основні етапи діяльності вчителя інформатики. Розглянути основні функції діяльності вчителя. Визначити основні різновиди індивідуальних стилів, охарактеризувати їхні особливості.

Виклад основного матеріалу. Особливістю професійної праці вчителя загальноосвітнього навчального закладу є зв'язок його діяльності з вихованням дітей. Учитель – тонкий знавець дитячої душі. Він повинен розуміти вікові особливості, знати шляхи виховання майбутнього громадянина. Учитель має формувати та розвивати в учнів соціальну активність, допомагати їм розкривати свої можливості. Особистий приклад педагога багато в чому сприяє вихованню особистості дитини. Учитель мусить спиратися на педагогіку співробітництва з дітьми, з їхніми батьками, з колегами по роботі. Завдання вчителя – розкрити в дитині позитивні якості та сприяти їх розвитку. Для цього вчитель інформатики підтримує тісний зв'язок з батьками, постійно інформує їх про виховний вплив на учнів.

Результативність роботи вчителя визначається рівнем досягнень учнів відповідно до програми, інтересом учнів до предмета, вихованням гуманістичних ціннісних орієнтацій в учнів, динамікою результатів, наявністю переможців районних, міських, обласних олімпіад [3].

Учителю в своїй діяльності необхідно правильно розуміти та враховувати мотиви, інтереси учнів. Глибокі знання, майстерність, воля, витримка, спокій, впевненість, такт допомагають педагогу успішно вирішувати поставлені завдання. Йому доводиться виховувати учнів у дусі подолання труднощів, вести їх дорогою «від простого до складного», від вивченого до невивченого, тобто весь час створювати перед учнями систему перспективних напрямків у прагненні до самовдосконалення [2].

Є. Ільїн виділяє три етапи в діяльності вчителя: підготовчий етап – полягає в розробці плану досягнення мети та виборі способів її досягнення; виконавчий етап – пов'язаний із практичною реалізацією наміченого, контролем за діями учнів, за своєю поведінкою, з подоланням труднощів, що виникають під час уроку, з коригуванням плану уроку за ситуацією. Цей етап характеризується психічною напруженістю вчителя, зумовлює постійний розподіл уваги; оціночно-коригуючий етап – пов'язаний із оцінкою досягнутого, із виявленням причин невдач на уроці, із внесенням корекції в план діяльності при її повторному виконанні [3].

Рішення завдань, що стоять перед учителем інформатики, зумовлює різноманітність виконуваних ним функцій, що визначають різні сторони його педагогічної діяльності, а

саме: проєктувальних, управлінсько-організаторських, прогностично-орієнтовних, освітньо-просвітніх, виховних, адміністративно-господарських, [3; 5; 6; 9].

Проєктувальні функції зводяться до перспективного та поточного планування заходів навчання та виховання учнів, навчальних навантажень, досягнень школярами певних результатів. При цьому вчитель має контролювати темпи розвитку школярів та вносити поправки до своїх планів відповідно до отриманих результатів.

Важлива роль у діяльності вчителя належить проєктувально-конструктивній роботі (підбір навчального матеріалу відповідно до завдань уроку, вік учнів, специфіка класу).

Управлінсько-організаторські функції вчителя інформатики в ЗНЗ полягають у практичній організації уроку та занять, проведенні конкурсів, олімпіад тощо.

Прогностично-орієнтована функція вчителя полягає у виявленні в учнів здібностей і схильностей, допомозі учням під час вибору професії, визначенні життєвого шляху.

Освітньо-просвітні функції полягають у передачі учням знань і вмінь.

Виховні функції вчителя полягають у формуванні морального боку особистості школяра.

Розрізняють також стилі педагогічної діяльності. Переважно вони поділяються на три види [4; 5; 7]: демократичний; авторитарний; ліберальний.

Демократичний стиль – учень вважається рівноправним партнером у спілкуванні та пошуку знань. Учитель залучає учнів до прийняття рішень, погоджується з їхніми думками, заохочує самостійність суджень школярів. Для вчителя важлива не лише успішність вихованців, але й особистісні якості. Основними методами впливу є спонування до навчальної діяльності, прохання, порада. Здійснюючи педагогічний процес, учителі з демократичним стилем мають підвищені вимоги до себе, до власних психічних і професійних якостей. Вони завжди задоволені своєю професією.

Для авторитарного стилю характерно, що учень є об'єктом педагогічних впливів учителя, який все вирішує одноосібно, установлює жорсткий контроль за виконанням вимог, які поставлені перед школярами, не враховуючи педагогічних ситуацій і думки учнів. Учитель практично ніколи не обґрунтовує учням свої дії та рішення. Під час педагогічного процесу учні виявляють агресивність, мають низьку самооцінку та втрачають навчальну активність. Усі їхні сили спрямовані на психологічний самозахист. Основними методами впливу вчителя є наказ, повчання або розпорядження. Учителі з авторитарним стилем часто не задоволені своєю професією. Особливу увагу вони приділяють методичній стороні педагогічної діяльності, тому часто займають лідируюче положення в педагогічних колективах.

Ліберальний стиль – учитель намагається відійти від самостійного прийняття рішень, передаючи ініціативу колегам, а в процесі уроку – учням, організація та контроль за навчальною діяльністю школярів носять спонтанний характер. У діях такого вчителя проявляється нерішучість, часті коливання. Серед учнів спостерігаються приховані конфлікти, у класі панує нестійкий мікроклімат, помітна відсутність виховного впливу вчителя на учнів.

У сучасній психології розрізняють індивідуальні стилі діяльності, тобто системи найбільш ефективних прийомів і способів організації власної роботи окремою людиною.

Завдяки науково-дослідній діяльності В. Мерліна та його учнів, були розкриті основні причини прояву того чи іншого індивідуального стилю діяльності. Формування індивідуального стилю діяльності, як правило, зумовлено схильністю людини до того способу діяльності, який є наслідком наявних у нього типологічних особливостей

прояву властивостей нервової системи (темпераменту). Такий шлях формування стилю діяльності називають стихійним [5; 7].

Разом із цим існує свідомий, цілеспрямований шлях формування індивідуального стилю діяльності. Він також базується на сильних і слабких сторонах індивіда, його типологічних особливостей, визначається або глибоким самопізнанням, або цілеспрямованими впливами зі сторони (наприклад, допомога більш досвідченого педагога). Свідомий шлях формування стилю діяльності зводиться до пристосування людини, адаптації її психічних властивостей і якостей до конкретної професійної діяльності, вимагає від неї висококваліфікованих дій. У цьому сенсі можливо формувати стиль діяльності на основі певного авторитету, еталона конкретної особистості.

У педагогічній психології розрізняють чотири типи індивідуального стилю педагогічної діяльності [7]:

1. Емоційно-імпровізаційний стиль. У цьому випадку вчитель орієнтований на процес навчання. Його пояснення нового навчального матеріалу будується логічно, цікаво, але в процесі пояснення часто відсутній зворотний зв'язок із учнями. Під час опитування вчитель звертається до великої кількості учнів. При опитуванні вчитель використовує багато неформальних питань і практично не дає можливості вихованцям сформулювати відповідь. Він сам бере активну участь у відповідях учнів.

Для здійснення педагогічного процесу такий учитель, переважно, використовує найцікавіший навчальний матеріал, а нецікавий, але важливий, намагається залишити учням для самостійної підготовки. Його діяльність відрізняється високою оперативністю. Він використовує великий арсенал методів навчання, практикує колективні обговорення, стимулює спонтанні висловлювання. Вчителю з емоційно-імпровізаційним стилем індивідуальної педагогічної діяльності властиві: інтуїтивність, недостатньо серйозне ставлення до процесів закріплення і повторення навчального матеріалу, а також до здійснення контролю за засвоєнням знань учнями.

2. Емоційно-методичний стиль. Використовуючи його, учитель орієнтується на процес і результат навчання, для чого необхідні адекватне планування навчально-виховного процесу, оперативність у діяльності та переважання інтуїтивності над рефлексивністю.

Такий учитель уважно стежить за рівнем знань учнів, постійно включаючи в процес навчання елементи повторення та закріплення пройденого навчального матеріалу, методи контролю за засвоєнням знань, умінь і навичок. Він часто змінює форми роботи на уроці, практикує колективне обговорення теми на уроках, прагне активізувати навчальну діяльність усіх членів групи, зацікавити їх особливостями свого предмета.

3. Розмірковано-імпровізаційний стиль. Також властивий вчителю, орієнтованому на процес і результат навчання. Для нього характерне адекватне планування навчально-виховного процесу, але при цьому він виявляє меншу винахідливість порівняно з представниками перших двох стилів. Такий учитель не завжди здатний забезпечити високий темп роботи, практично не використовує колективне обговорення. Під час опитування учнів воліє мало говорити, але уважно аналізує відповіді школярів. Він любить впливати на учнів непрямим шляхом (підказки, уточнення). Як правило, дає можливість кожному учневі детально сформулювати свої висловлювання.

4. Розмірковано-методичний стиль вирізняє вчителя, що орієнтується переважно на результати навчання. Такий учитель адекватно планує навчально-виховний процес, проявляючи консервативність у використанні засобів і методів педагогічної діяльності. Для нього характерна висока методичність (систематичність вивчення нового, закріплення та повторення пройденого навчального матеріалу, проведення заходів, що контролюють засвоєння знань, умінь і навичок учнями). Він рідко проводить

колективні обговорення. При опитуванні учнів звертається до невеликої кількості школярів, кожному дає значний час на відповідь. Особливу увагу вчитель із розмірковано-методичним стилем діяльності приділяє слабким школярам. Йому властива рефлексивність.

Аналіз наукової літератури показав, що хоча окремі аспекти інформаційного компоненту розглядалися в роботах М. Жалдака, Н. Морзе, А. Харківської, А. Щербакова, але у цих працях не простежується взаємозв'язок індивідуального стилю діяльності вчителя інформатики з інформаційним компонентом.

Становлення індивідуального стилю діяльності вчителя інформатики відбувається на основі інформаційного компоненту.

Інформаційний компонент, на наш погляд, включає володіння новими інформаційними технологіями, вміннями щодо їхнього використання та містить:

- технологічно-технічну компетентцію, що охоплює знання програмно-педагогічних засобів, інформаційних технологій, відображає розуміння принципів побудови та роботи технічних пристроїв та архітектури комп'ютера, програмно-педагогічних засобів, призначених для автоматизованого пошуку і обробки інформації; знання відмінностей автоматизованого і автоматичного виконання інформаційних процесів; вміння класифікувати завдання за типами з подальшим рішенням і вибором певного технічного засобу, залежно від його основних характеристик [12, 13];
- системну компетенцію, яка показує вміння об'єднувати знання з різних дисциплін, що забезпечує індивідуальний стиль діяльності вчителя інформатики;
- інструментальна компетенція передбачає вміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел, проводити синтез і аналіз інформації, оптимізувати витрати часу на технічні характеристики комп'ютера і програмних засобів;
- міжособистісна компетенція характеризує здатність спілкування вчителя інформатики з викладачами інших дисциплін, що дозволяє удосконалювати індивідуальний стиль діяльності, консультування інших вчителів у діяльні застосування інформаційних технологій у своїй діяльності.

Основними напрямками діяльності вчителя інформатики є:

- навчання та виховання підростаючого покоління з урахування специфіки навчального предмету та віку учнів;
- сприяння соціалізації дітей, формування в них загальної культури, національної самосвідомості, свідомому вибору ними та подальшому засвоєнню професійних освітніх програм;
- забезпечення режиму дотримання норм і правил техніки безпеки в навчальному процесі.

До функціональних обов'язків вчителя інформатики належать:

- консультування вчителів та адміністрації школи з питань впровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес;
- допомога вчителю-предметнику у відборі та експлуатації педагогічних програмних засобів;
- організація проведення уроків з інших предметів у комп'ютерному класі;
- підтримка комп'ютерного класу (класів) у належному технічному стані;
- організація та підтримка у належному стані фонду педагогічних програмних засобів;
- проведення занять з вчителями школи у плані ознайомлення з новими засобами інформаційних технологій та ін.

У результаті самодіагностики та спираючись на досвід педагогічної діяльності, функції роботи вчителя інформатики проявляються у взаємозв'язку одна з одною. Але деякі з них проявляються частіше, ніж інші. Отже, формується індивідуальний стиль роботи, індивідуальний стиль спілкування, тобто улюблена система напрацьованих методів і прийомів, які характеризують особливості педагогічної діяльності [10].

Діяльність учителя інформатики мусить відповідати таким вимогам:

- Завжди мати конкретну програму своєї роботи та діяльності учнів під час уроку у формі плану або плану-конспекту. Однак не варто завжди слідувати заздалегідь розробленому алгоритму дій. У разі необхідності можна відступити від нього та прийняти іншу програму взаємодії, яка відповідає конкретним умовам спільної діяльності вчителя й учнів;
- Виявляти розумну ініціативу та разом із тим підтримувати корисні ідеї та дії класу, групи учнів або окремих школярів;
- Не боятися критично осмислювати як свої дії, так і дії учнів, допускати критику своїх дій, бути самокритичним;
- Уміти вчасно визначити ознаки несформованого конфлікту між учителем і учнями, вчасно його нейтралізувати;
- Користуватися дійсним і неформальним авторитетом в учнів, який має зберігатися й у позанавчальній обстановці [1; 2; 8].

Такий стиль діяльності вчителя ЗНЗ сприяє формуванню відповідного стилю діяльності учнів у процесі дидактичної взаємодії і навіть після його завершення.

Стиль взаємодії педагога з учнями формується в процесі навчання в закладі професійної освіти та педагогічної практики на основі глибокого усвідомлення основних законів розвитку та формування системи людських відносин.

Висновки. Учителю інформатики у своїй діяльності необхідно правильно розуміти та враховувати мотиви, інтереси учнів. Глибокі знання, майстерність, воля, витримка, спокій, упевненість, такт допомагають успішно вирішувати поставлені завдання. Будь-який учитель здійснює свою педагогічну діяльність за допомогою певних ефективних прийомів і способів, які в сукупності визначають різні стилі його індивідуальної діяльності. У педагогічній психології розрізняють чотири типи індивідуального стилю педагогічної діяльності: емоційно-імпровізаційний стиль, емоційно-методичний стиль, розмірковано-імпровізаційний стиль, розмірковано-методичний стиль. Виділяють три етапи в діяльності вчителя інформатики в ЗНЗ: підготовчий, виконавчий і оціночно-коригуючий. Завдання, що стоять перед учителем інформатики, зумовлюють різноманітність виконуваних функцій: проектувальних, управлінсько-організаторських, прогностично-орієнтованих, освітньо-просвітніх, виховних, адміністративно-господарських, визначають різні сторони його педагогічної діяльності. Учитель інформатики в ЗНЗ, який аналізує свою педагогічну діяльність, позбавлений від негативних рис характеру, формує свій імідж шляхом вироблення таких якостей особистості, що притаманні кращим учителям. Отже, особливості індивідуального стилю вчителя інформатики допомагають йому самовдосконалюватися та більш ефективно викладати свій предмет.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деркач А. А., Иваев А. А. Педагогическое мастерство тренера / А. А. Деркач, А. А. Иваев. – М. : ФиС, 1981. – 375 с.
2. Деркач А. А., Исаев А. А. Творчество учителя / А. А. Деркач, А. А. Иваев. – М. : ФиС, 1982. – 239 с. : ил.

3. Ильин Е. П. Психология воспитания / Е. П. Ильин – СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2000. – 486 с.
4. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М., 1996.
5. Митина Л. М. Учитель как личность и профессионал (психологические проблемы). / Л. М. Митина. – М., 1994.
6. Мищенко А. И. Введение в педагогическую профессию / А. И. Мищенко – Новосибирск, 1991.
7. Никонова А. Я., Маркова А. К. Психология труда учителя / А. Я. Никонова, А. К. Маркова. – М., 1993.
8. Петунин О. Ф. Формирование профессионального мастерства учителя.– М.: Просвещение, 1980.– 112 с.
9. Питюков В. Ю. Основы педагогической технологии : Учебно-методическое пособие / 3-е изд., испр. и доп. – М., 2001.
10. Татур Ю.Г. Компетентнісний підхід в описі результатів і проектуванні стандартів вищої професійної освіти : [матеріали до другого засідання методологічного семінару]. / Ю.Г. Татур. – М. : Дослідницький центр проблем якості підготовки фахівців, 2004. – 203 с.
11. Шадриков В. Д. Психология деятельности и способности человека : Учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. / В.Д. Шадриков. – М., 1996.
12. Харківська А. А. Розвиток інформаційної та технічної компетентностей майбутніх учителів як педагогічна проблема / А. А. Харківська // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки : [зб. наук. праць / відпов. ред. Гребенюк Г.Є.] – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009 – Вип. 4. – С. 171–177.
13. Харківська А. А. Формування інформативної компетентності майбутнього вчителя-інформатики у педагогічному ВНЗ / А. А. Харківська // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : [зб. наук. пр. / відп. ред. Брюханова Н. О.] – Х: УПА –24–54 – 2009. – С. 411–420.

УДК 371.4:392.37(477)

ЕТНОПЕДАГОГІЧНИЙ ІДЕАЛ МАТЕРІ ТА БАТЬКА В УКРАЇНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

Луценко О.А., к. філос. н., доцент, Приходько Г.В., аспірантка

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

На основі гендерного підходу здійснено аналіз образів батька й матері в українській традиції; порушено питання про вплив етнопедагогічного ідеалу батька та матері на формування рольової моделі виховання в українській селянській родині XIX – початку XX ст. Результати дослідження забезпечують можливість стверджувати, що в українській педагогічній традиції існували досить полярні канони люблячої та лагідної матері, з одного боку, й всесильного і караючого батька, - з іншого. Авторами висунуто припущення про те, що такі ідеали батьків посприяли формуванню патріархальних виховних «стратегій» у межах родини, для яких характерним є рольова модель сімейного виховання з домінуванням чоловічого та другорядністю жіночого.

Ключові слова: гендер (соціальна стать), біологічна стать, гендерний підхід, батьки, етнопедагогічний ідеал, рольова модель сімейного виховання.